

Maturita 2014

SLOVENSKÝ JAZYK

Patrícia Ciglerová

Gymnázium Andreja Sládkoviča, Krupina

1. ... kľúčové slová, tézy, osnova a konspekt ako spôsoby záznamu textu

- vysvetlite pojmy
- v ponúknutom texte vyhľadajte kľúčové slová
- vytvorte osnovu a konspekt daného textu

KLÚČOVÉ SLOVÁ – najdôležitejšie pojmy; charakterizujú obsah textu

TÉZY – základné myšlienky textu, ktoré sú formulované ako ucelené vety

- majú vystihovať obsah textu
- nazývame ich aj *sylaby*

OSNOVA – najstručnejší a najprehľadnejší záznam;

- myšlienkové rozvrhnutie práce;
- plán, podľa ktorého sa pri písaní práce postupuje;
- tvorí „**kostru**“ práce

KONSPEKT – výstižný prehľad;

- zachytáva hlavné myšlienky textu a ich zdôvodnenia;
- veľký dôraz sa kladie na prehľadnosť;
- často sa používajú skratky

- 2. Zdôvodnite potrebu práce s informáciami:**
- informácia ako pojem – kvalita a presnosť
 - zdroje informácií – pamäť, knižnica+knížničný fond
 - bibliografický záznam
 - katalógy
 - internet

INFORMÁCIA – akákoľvek správa, ktorá obsahuje nejaké údaje alebo poučenie; **informačný obsah** správy tvoria len tie údaje, ktoré príjemcovi odstraňujú alebo aspoň znižujú nejasnosť, ktorú o danom jave mal pred prijatím správy

- najčastejším problémom v praxi je **nedostatočná kvalita a presnosť informácie**
- nekvalita spočíva hlavne v tom, že informácie sú často:
 - zastarané, pretože ďalším výskumom vznikli poznatky, ktoré predchádzajúce poznatky upravujú alebo vyvracajú
 - chybné, avšak všeobecne uznávané ako správne; v tomto prípade však nemáme možnosť zistiť chybnosť informácie bez vlastného skúmania
 - k chybe došlo pri spracovaní a odovzdávaní informácie
 - chyba je vytvorená zámerne za účelom dezinformácie – vyvolávania nesprávnej predstavy s cieľom zavádzať adresáta
- **najlepším zdrojom informácií** je naša vlastná **PAMÄŤ** – pri zapamätávaní si informácie vstúpajú do pamäti
- podľa dĺžky uchovania informácií v pamäti rozlišujeme:
 - **krátkodobé zapamätávanie / krátkodobá pamäť**
(odráža vonkajšie javy a informácie v pamäti zostanú veľmi krátko)
 - **dlhodobé zapamätávanie / dlhodobá pamäť**
(vyberá podstatné znaky javov a uchováva ich dlhodobo ako logicky spracované informácie – zložitejší druh pamäti)
- keďže pamäti nemožno vždy dôverovať, pretože veľa vecí odsunie do úzadia a neskôr si na ne nevie spomenúť, alebo veľa vecí skreslí a spojí prvky z rôznych oblastí, čím poskytne nepresné informácie, je užitočné si vybudovať **INFORMAČNÝ FOND**, do ktorého si možno zaznamenávať informácie: **písomný informačný fond** (zošity, listky, ...)
 - počítačový informačný fond** (notebook, počítač, ...)
- existuje aj **KNÍŽNIČNÝ FOND**, ktorý obsahuje usporiadané, spracované, uchovávané a fyzicky sprístupňované dokumenty
- **KNÍŽNICA** (kultúrna, informačná a vzdelávacia ustanovizeň) knížničný fond zhromažďuje, spracováva a uchováva.

Jadrom knížničného fondu sú **dokumenty – informačné pramene**, ktoré možno rozdeliť na:

- **písomné dokumenty** (vytvorené písomným záznamom)
- **obrazové dokumenty** (kresby, maľby, fotografie, ...)
- **zvukové dokumenty** (kompaktné disky, magnetofónové kazety, ...)
- **audiovizuálne dokumenty** (DVD, videokazeta, ...)
- **elektronické dokumenty** (počítačové programy, elektronické knihy, ...)

Podľa pôvodnosti dokumenty rozdeľujeme na: **primárne** – pôvodné dokumenty
sekundárne – informácie o primárnych dokumentoch
terciárne – informácie o sekundárnych dokumentoch

Odkaz, ktorý obsahuje údaje o dokumentoch, ktoré autor využil pri písaní svojej práce sa volá **BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM**. Jeho obsah určuje norma: musí obsahovať meno a priezvisko autora, názov diela (dokumentu) a vydavateľské údaje (miesto vydania, vydavateľ, rok vydania).

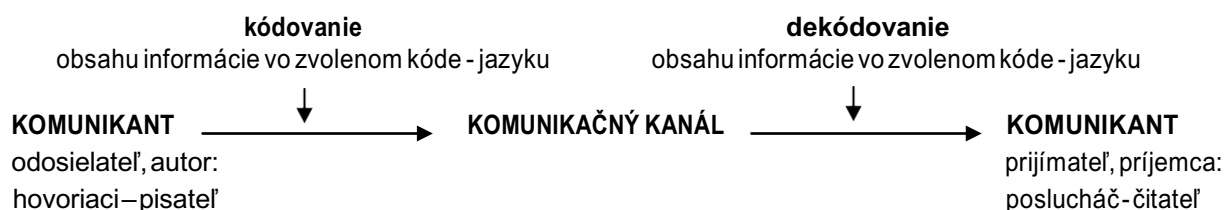
Na orientáciu vo фонде knižnice slúžia **KATALÓGY**, ktoré informujú o dokumentoch fondu a taktiež slúžia na efektívne vyhľadávanie dokumentov. Delíme ich:

- **podľa spôsobu spracovania:** **tradičný katalóg** (manuálne spracovaný)
automatizovaný katalóg (prostredníctvom počítačového systému)
- **podľa formy katalogizačného záznamu:** **lístkový katalóg** (má určené rozmery, obsahuje základné údaje o dokumente)
zväzkový katalóg (podľa zväzkov)
katalóg na mikromédiu (napr. mikrofilm)
online katalóg
- **podľa použitého súpisného údaja:** **menné katalógy**
vecné katalógy – systematické / predmetové
- **podľa typu dokumentov:** **katalóg kníh**
katalóg hudobní, ...

3. Charakterizujte jazykovú komunikáciu: - schéma komunikácie - verbálna a neverbálna komunikácia - komunikačné zlozvyky

KOMUNIKÁCIA – výmena informácií, dorozumievací proces, sprostredkovanie informácií

Ku komunikácii potrebujeme: **komunikantov** (účastníkov komunikácie)
tému komunikácie (informácie, obsah komunikácie)
komunikačný kód (spoločný systém znakov)
komunikačný kanál (sprostredkovateľ prenosu informácií)

- **komunikant – odosielať** informáciu **kóduje** (napr. do rečovej podoby); informácia sa prostredníctvom **komunikačného kanála** šíri ku **komunikantovi – prijímateľovi**, ktorý ju **dekóduje** a snaží sa jej správne porozumieť

Komunikácia sa delí na:

a) **VERBÁLNA KOMUNIKÁCIA**

- verbálnu zložku komunikácie predstavujú **jazykové prostriedky reči**
- dôležitý je obsah našej reči
- formy ústnej jazykovej komunikácie: **monológ** (samostatný prehovor jednej osoby)
vnútorný monológ (výpoveď osoby, ktorú adresuje sama sebe)
diológ (rozhovor dvoch alebo viacerých osôb)
replika (reaguje na predchádzajúci prehovor)

b) **NEVERBÁLNA KOMUNIKÁCIA**

- neverbálnu zložku komunikácie predstavujú **mimojazykové prostriedky**
- dôležité je všetko to, čo reč (slová) sprevádza
- zaraďujeme sem: **zrakový kontakt** (pohľady)
mimika (pohyby tváre)
kinetika (pohyby tela)
gestikulácia
proxemika (priestorová a časová vzdialenosť medzi odosielaťom a prijímateľom)
iné znaky: dotyky, objatie, podávanie ruky, intonácia, ...

KOMUNIKAČNÉ ZLOZVYKY

- prerušovanie výpovede partnera, vyjadrovanie pocitov okľukou, preháňanie, prekrúcanie faktov, ...

4. Charakterizujte jazyk v súkromnej a verejnej komunikácii

- Súkromná komunikácia: list + súkromný rozhovor, telefonický rozhovor, chat
- Verejná komunikácia: ústna – diskusia, debata, polemika
písomná – normy – úradný list – žiadosť, reklamácia, motivačný list, pozvánka, splnomocnenie, zápisnica

SÚKROMNÁ KOMUNIKÁCIA - neoficiálna komunikácia v súkromnom prostredí; realizuje sa v konkrétnej komunikačnej situácii (inak reagujeme doma, v spoločnosti priateľov, ...); prejav závisí aj od nálady, zdravotného stavu alebo správania osoby, s ktorou komunikujeme

- príkladom súkromnej ústnej komunikácie je napr. **súkromný dialóg, súkromný telefonický rozhovor, ...**
- príkladom súkromnej písomnej komunikácie je napr. **súkromný list, internetová písomná komunikácia (chat), ...**

súkromný list – žáner, ktorý aj napriek svojmu súkromnému charakteru dodržiava niektoré ustálené zásady; väčšinou obsahuje: oslovenie, úvodné frázy, záverečné formuly, P.S. ako dodatok listu

VEREJNÁ KOMUNIKÁCIA – realizuje sa v oficiálnom prostredí; často ide o styk s verejnými inštitúciami, administratívou, ...

- príkladom verejnej ústnej komunikácie je napr. **diskusia, debata, polemika, ...**

diskusia – prejavy na istú tému; spravidla sa začína prednáškou alebo referátom;

- jadrom diskusie sú diskusné príspevky – samostatné monologické prejavy
- verejná diskusia – kolektívna forma výmeny názorov

debata – spontánne dialogické prejavy na istú tému; je menej oficiálna ako diskusia a nezačína prednáškou či referátom; má charakter replík

polemika – ostrá výmena názorov; každý účastník chce buď presvedčovaním svojho protivníka získať na svoju stranu alebo svojho protivníka zdiskreditovať v očiach verejnosti

- na to, aby sa verejná písomná komunikácia ľahko spracovala, sú stanovené normy:
- príkladom verejnej písomnej komunikácie je napr. **úradný list**

úradný list – oficiálny prostriedok písomného styku jednotlivca s úradmi; má formát A4

- musí obsahovať: **záhlavie** (s adresou odosielateľa), **adresu adresáta** (vpravo hore), **miesto a dátum**, **heslovité vyjadrenie obsahu listu** (vždy podčiarknuté), **oslovenie** (môže aj nemusí byť), **vlastný text** (treba ho členiť na odseky), **záverečnú formulu, meno a priezvisko** oprávnenej osoby (+podpis, pečiatku), **prípadné prílohy**

- poznáme rôzne druhy úradného listu: **sťažnosť, reklamácia, objednávka, potvrdenie, ...**

motivačný list – (sprievodný) – mal by pomôcť uchádzačovi o zamestnanie dostať sa na pracovný pohovor (konkurz); úlohou je motivovať budúceho zamestnávateľa; býva doplnený o životopis

pozvánka – pre pozvánku sú záväzné údaje ako: názov, „čo?“, „kedy“, „o koľkej“, „kde“, podpis

splnomocnenie – je to poverenie konať v mene niekoho iného; musí obsahovať meno, priezvisko, základné identifikačné údaje osoby, ktorá splnomocňuje (splnomocniteľ) a tiež osoby, ktorú splnomocniteľ poveruje konať vo svojom mene (splnomocnenec)

zápisnica – podáva informácie o účastníkoch, programe rokovania a priebehu rokovania

- 5. Vysvetlite podstatu pojmu jazyk:** – jazyk a reč
 – funkcie jazyka + sémantický trojuholník
 – materinský, cieľový, cudzí jazyk
 – jazyková kultúra

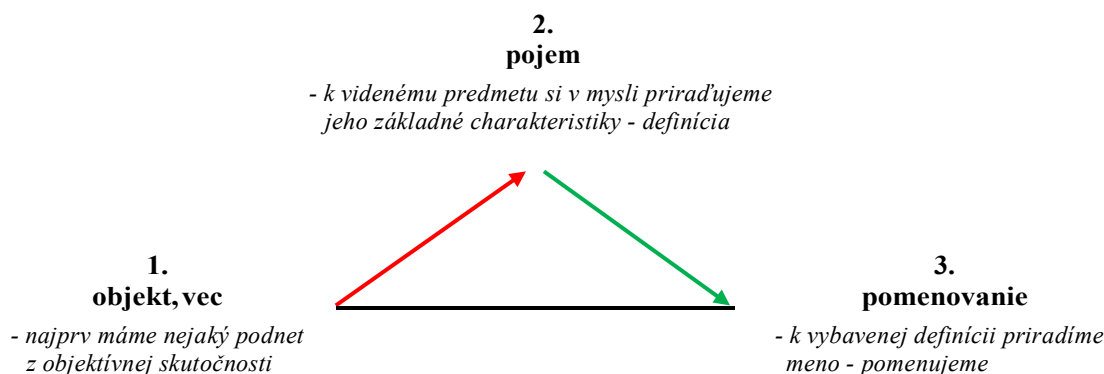
JAZYK - systém ustálených znakov a pravidiel, na základe ktorých vzniká konkrétna reč; je to jav spoločenský, nie prírodný

- rozlišujeme: **prírodné jazyky** / **umelé jazyky**
- poznáme ho v dvoch podobách: **jazyk** (chápeme ho ako abstraktný kód; jazykom „myslíme“)
reč (chápeme ako konkrétny jazykový prejav; v reči „hovoríme/píšeme“)

Funkcie jazyka :

- **dorozumievacia (komunikatívna) funkcia** – vyjadrujeme svoje myšlienky, názory, postoje, city a pocity
- **poznávacía (kognitívna) funkcia** – jazyk slúži ako nástroj myslenia
- **estetická funkcia** – rozvíja estetické cítenie človeka
- **reprezentatívna funkcia** – jazyk patrí k dôležitým znakom národa

Sémantický trojuholník – sú v ňom zachytené „fázy“ myslenia človeka

- **MATERINSKÝ JAZYK** – je jazyk, ktorý si jednotliviec osvojí v rodine, má k nemu najbližší vzťah, stotožňuje sa s ním
- **CIEĽOVÝ JAZYK** – je oficiálny, úradný jazyk určitého štátu
- **CUDZÍ JAZYK** – sa dá učiť dvoma spôsobmi – od jazyka k reči (tradičnejšie) alebo od reči k jazyku

JAZYKOVÁ KULTÚRA

- cieľavedomá spoločenská činnosť, smerujúca ku kultivovaniu spisovného jazyka a jazykových prejavov v spisovnom jazyku
- posudzuje sa na základe úrovne jazykovej praxe a kvality a rozsahu vedeckého preskúmania jazyka
- **znaky jazykovej kultúry:**
 - jazyková správnosť** (dodržiavanie záväzných noriem a kodifikácií)
 - vhodnosť a štylistická čistota** (jazykový prostriedok sa musí použiť vhodne)
 - jasnosť a zrozumiteľnosť vyjadrenia**
 - výstižnosť vyjadrenia**

6. Vysvetlite pojmy jazykoveda a jazykové roviny: - cieľ jazykovedy ako vedy - jazykové roviny - vývin jazyka

JAZYKOVEDA – **lingvistika** – je veda, ktorá skúma vznik, vývoj, pravidlá, zmeny jazyka

– pojem JAZYKOVEDA môžeme vnímať v dvoch významoch:

všeobecný – pretože skúma prvky spoločné pre všetky jazyky – *jazyk*

„jazykoveda“ – ktorá sa venuje konkrétnym jazykom (slavistika, anglistika, germanistika, ...) – *reč*

JAZYKOVÉ ROVINY

– vnútorne usporiadaný a systematicky organizovaný súbor jazykových prostriedkov

– poznáme:

1. **ZVUKOVÁ rovina jazyka** – zaoberá sa zvukmi
– veda: **fonetika, fonológia**

2. **VÝZNAMOVÁ rovina jazyka** – **LEXIKÁLNA**
– význam slov
– veda: **lexikológia**

3. **TVAROVÁ rovina jazyka** – **MORFOLOGICKÁ**
– tvary slov a zákonitosti ich vzniku
– veda: **morfológia**

4. **SKLADOBNÁ rovina jazyka** – **SYNTAKTICKÁ**
– spôsoby skladania slov vo vete/dovety
– veda: **syntax**

5. **ŠTYLISTICKÁ rovina jazyka** – veda: **štylistika**, ALE! nemá vlastný súbor jazykových prostriedkov; používa všetky

VÝVIN JAZYKA

PRASLOVANČINA – indoeurópsky jazyk – pôvod slovenčiny ako národného jazyku Slovákov

STAROSLOVIENČINA – priniesli ju v roku **863 Cyril a Metod** na naše územie
– písmo **hlaholika** (malé písmena gréckej abecedy – minuskuly)
– hlaholiku neskôr nahradila **cyrilika** (veľké písmená gréckej abecedy – majuskuly)

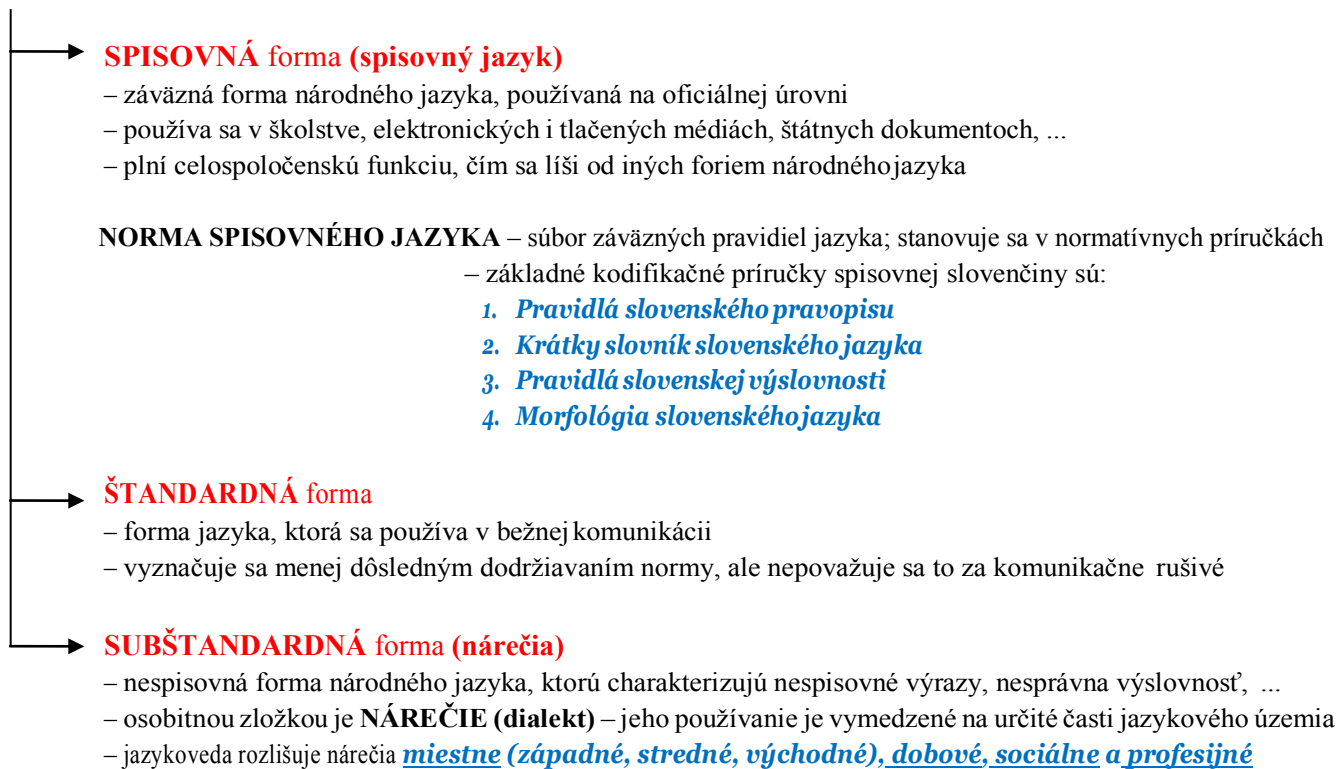
LATINČINA – **10. storočie** (rozpad Veľkej Moravy)
– Slovensko sa stalo súčasťou Rakúsko-Uhorska a **slovenčina ako úradný jazyk neexistovala**
– v období feudalizmu sa uplatnila ako úradný jazyk latinčina
– utvorili sa tri hlavné skupiny slovenských nárečí: **západoslovenské, stredoslovenské a východoslovenské**
– na Slovensku sa síce písalo po latinsky, po česky a kultúrnou predpisovnou slovenčinou, ale široké ľudové masy sa medzi sebou dorozumievali v **nárečiach**

SPISOVNÁ SLOVENČINA - 1787 – **Anton Bernolák** - prvý pokus o uzákonenie spisovnej slovenčiny
(na základe západoslovenského nárečia); prijali ju iba katolíci, evanjelici používali biblickú češtinu
- **1843** – **Štúr, Hurban, Hodža** na fare v Hlbokom;
(na základe stredoslovenského nárečia bola uzákonená spisovná slovenčina)
- **1852** - **Hatala** – Krátka mluvnica slovenská - zaviedol písanie y/ý
- **1863** – vznikla **Matica slovenská** – v Martine

7. Vysvetlite formy národného jazyka – spisovný jazyk a nárečia

- národný jazyk ako pojem
- formy – spisovná + štandardná + subštandardná (nárečia)
- kodifikačné príručky

NÁRODNÝ JAZYK – prirodzený jazyk určitého národa alebo etnickej skupiny, ktorý v sebe zahŕňa veľa jazykových foriem:

8. Charakterizujte kodifikáciu spisovného jazyka podľa Antona Bernoláka

- kodifikácia ako pojem
- osobnosť Bernoláka
- rok a dielo kodifikácie + kodifikačné príručky
- znaky bernolákovčiny + uplatnenie v literatúre

KODIFIKÁCIA = uzákonenie jazykových noriem (*záväzný jazykové pravidlá formulované v príručkách: Pravidlá slovenského pravopisu; Pravidlá slovenskej výslovnosti*) v rámci spisovného jazyka.

ANTON BERNOLÁK (1762 – 1813)

- jazykovedec, prvý kodifikátor spisovnej slovenčiny (1787), ústredná postava Slovenského učeného tovarištva, prvého celoslovenského kultúrneho národného spolku

- pochádzal zo slovenskej zemianskej rodiny
- osobnosť mu formovali najmä osvietené prúdy viedenského centra, kde sa stal oddaným stúpencom jozefínskych osvietených reforiem a snažení
- ovládal viacero cudzích jazykov, od klasických po moderné a mal tiež široké znalosti z jazykovedy, zo všeobecných dejín, ekonomiky, filozofie, medicíny, prírodných vied, estetiky, hudby a politiky
- pod jeho vedením sa zriadilo v roku 1792 Slovenské učené tovarištvo a tiež Spoločnosť na pestovanie slovenského jazyka
- okrem literárnej činnosti sa venoval najmä dopĺňaniu, redigovaniu a prepisovaniu Slováka, ktorý však vyšiel až po jeho smrti; cieľom bolo dať slovenčine normatívny slovník (určujúci normu)
- do dejín slovenského národa sa zapísal ako **prvý kodifikátor spisovnej slovenčiny (1787)** ako národného spisovného jazyka
- **berňolákovčina**, aj keď **sa nepresadila ako celonárodný spisovný jazyk**, vychádzala zo živej reči a zo západoslovenčiny vzdelancov, pričom ju tvorivo rozvíjal
- zomrel na mozgovú mŕtvicu asi 50 ročný

- kodifikačné diela a príručky: **JAZYKOVEDNO-KRITICKÁ ROZPRAVA O SLOVENSKÝCH PÍSMENÁCH** (1787)

Grammatica slavica (1790)

Slovár Slowenski, Česko-Latínsko-Ňemecko-Uherski (1825-1827)

ZNAKY BERNOLÁKOVČINY:

- odstraňuje sa **y/ý**, ponecháva sa len **i/í**
- mäkkosť **d', t', ň, l'** sa vždy označuje
- veľké písmená sa píšu pri všetkých podstatných menách a pri iných výrazoch, ktoré sa vzťahujú na osoby
- predložky **s** a **z** sa píšu podľa výslovnosti
- hláska **j** sa píše ako **g**
- zavádza skupinu **šč**
- hlásku **v** píše ako **w**
- definitíve odstraňuje niektoré tradičné bohemizmy
- morfológia je celá slovenská
- v gramatike zavádza tvary **I sg. m. r. a s.r – om** (napr. *Srdcom*) alebo **L pl. m. r. – och** (napr. *o Pánoch*)
- zo slovnej zásoby vylúčil slová, ktoré pokladal za neslovenské alebo vulgárne a namiesto nich navrhol slovenské slová (napr. *rtuť – živé Strébro*)
- tvoril nové slová (napr. *Bláznomluvec*) syntax sa blíži k
- *Podobnej gramatiky*

- v bernolákovčine vyšli diela **Juraja Fándlyho** – napr. **Piňní domagši a poľní Hospodár** (1792), či preklad **Svätého písma**.
- bernolákovčinu používal aj básnik Ján Hollý (predstaviteľ mladšej generácie bernolákovcov)

9. Vysvetlite kodifikáciu spisovného jazyka podľa Ľudovíta Štúra

- kodifikácia ako pojem
- osobnosť Štúra
- rok a dielo kodifikácie + kodifikačné príručky
- znaky Štúrovskej slovenčiny + uplatnenie v literatúre

KODIFIKÁCIA = uzákonenie jazykových noriem (*záväzný jazykový pravidlá formulované v príručkách: Pravidlá slovenského pravopisu; Pravidlá slovenskej výslovnosti*) v rámci spisovného jazyka.

ĽUDOVÍT ŠTÚR (1815 – 1856)

- najvýznamnejší predstaviteľ slovenského národného života v polovici 19. storočia, poslanec uhorského snemu, autor súčasného slovenského spisovného jazyka, politik, jazykovedec, učiteľ, spisovateľ a novinár

- bol predstaviteľom romantizmu
- študoval na gymnáziu v Rábe, na lýceu v Bratislave
- štúdium prerušil, pracoval ako úradník, potom pokračoval v štúdiách
- pamätný je rok 1836, keď organizoval vychádzku na Devín, mládež zaviazal sľubom vernosti národu a slovanstvu, všetci prijali slovenské meno, Ľ. Š. prijal meno Velislav
- odišiel študovať do Halle a po návrate prednášal v Bratislave na lýceu o slovanskej ľudovej poézii a európskych literatúrach
- bol profesorom na katedre reči a literatúry československej
- v r. 1843 na Hurbanovej fare v Hlbokom Štúr, Hurban, Hodža po predchádzajúcom dohovore s Hollým na Dobrej Vode, **uzákobili stredoslovenské nárečie ako spisovnú slovenčinu**
- stredoslovenské preto, lebo je najrozšírenejšie a najpoužívanejšie zo všetkých slovenských nárečí, **prejavuje najväčšiu životaschopnosť a šíri sa aj medzi príslušníkmi iných nárečí**
- vyšiel Almanach Nitra – druhý ročník, je to prvá kniha napísaná štúrovčinou
- neskôr ho pozbavili miesta na katedre reči a literatúry československej, študenti odišli na znak protestu do Levoče
- zúčastnil sa revolúcie, dali ho pod policajný dozor v Modre; na Štúra, Hurbana aj Hodžu boli vydané zatykače
- v decembri 1855 bol na poľovačke, poranila ho puška, v januári 1856 zraneniu podľahol

- kodifikačné diela a príručky: **NÁUKA REČI SLOVENSKEJ (1846)** – vedecký opis gramatickej stavby slovenčiny
Nárečja slovenskou alebo potreba písania v tomto nárečí (1846)

ZNAKY ŠTÚROVČINY:

pravopis	hláskoslovie	tvaroslovie
<ul style="list-style-type: none"> - <i>jevzásade fonologický – „píšak počuješ“</i> • nemá písmená y/ý, všade sa píše i/í • rozdiel medzi zvukmi d, t, n, l sa všade graficky vyznačuje • dvojhláska ô sa rozpisuje ako uo • dvojhlásky ia, ie sa píše ako ja, je • v Gpl. m. r. sa hláska v píše ako u (napr. <i>králou, sluhou</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • nemá ľ, len l (<i>něděla, laví</i>) • nemá ä, namiesto toho používa a alebo e (<i>svatí, najme</i>) • nemá iu, namiesto toho sa používa len ú • nemá é, namiesto toho sa používa len je • dôsledne dodržiava rytmický zákon • základný tvar minulého času má podobu mau, volau namiesto dnešného <i>mal, volal</i> a iné 	<ul style="list-style-type: none"> • neurčitok tvorí pomocou -uvať namiesto dnešného -ovať

- na podporu novej spisovnej slovenčiny vydával Ľ. Štúr **Slovenskje národňje novini**
- v r. 1851 došlo k dohode medzi bernolákovskou a štúrovskou generáciou v Bratislave - dohodli sa na jednotnej podobe spisovnej slovenčiny a na jej podporu vyšla **Krátka mluvnica slovenská** (M. Hattala, 1852); pravopis bol postavený na historickom základe písania i, í – y, ý
- v r. 1863 – založenie Matice slovenskej. Sídлом Matice slovenskej sa stal Martin a jej prvým predsedom Štefan Moyzes
- obdobie od založenia Matice slovenskej (1863) až do jej zrušenia (1875) dostalo názov **matičné obdobie (matičné roky)**
- Matica slovenská zohrala v dejinách slovenského národa a kultúry významnú úlohu - vydávala ľudovýchovnú literatúru, kalendáre, učebnice, vedecké rozpravy, udeľovala štipendiá a podporovala rozvoj umeleckej tvorby a kultúrneho života.
- **Samo Czambel** sa zaslúžil o pravopisné ustálenie spisovného jazyka (hláskoslovné, tvaroslovné a lexikálne javy spisovného jazyka);
- v r. 1902 vydal **Rukoväť spisovnej reči slovenskej**; podporu mal u Jozefa Škultétyho
- **Časopisy**: Národné noviny, Slovenský týždenník, Slovenské pohľady, Slovenská reč, Slovenská literatúra, Kultúra slova, ...

10. Vysvetlite prozodické vlastnosti reči: - prozódia – význam slova - vymenovať, charakterizovať + nájsť v texte

PROZÓDIA – rytmické pravidlo veršovanej reči

– využíva najmä prozodické vlastnosti jazyka – intonáciu

- zložky intonácie členíme podľa toho, akou úpravou (moduláciou) artikulačného prúdu vznikajú:

ČASOVÁ modulácia reči

- **kvantita** (dĺžka) – pri kvantite je dôležité vedieť, že čas, potrebný na vyslovenie dlhej samohlásky alebo dvojhlásky, je dvakrát dlhší ako čas, potrebný na vyslovenie krátkej samohlásky (pomer 2:1)
- **pauza** (prestávka) – využíva sa pri členení prejavu na úseky v súvislom prúde reči; rozlišujeme:
 - fyziologická pauza – slúži na nadýchnutie
 - významová (logická) pauza – používa sa na členenie reči na vetné úseky (takty), členenie súvetí na vety, ...
 - graficky sa naznačuje interpunkčnými znamienkami
- **tempo** (rýchlosť) – súvislý prejav musí byť primeraný obsahu aj prostrediu
- **rytmus** – vzniká striedaním prízvučných a neprízvučných slabík v slove

SILOVÁ modulácia reči

- **prízvuk** – zvýraznenie intenzity jednej slabiky v slove; rozlišujeme:
 - hlavný prízvuk – v slovenčine je pevný – vždy na prvej slabike slova
 - vedľajší prízvuk – vyskytuje sa v dlhších ako trojslabičných slovách
- **dôraz** – výrazné intonačné vyzdvihnutie slova vo vete; v slovenčine je dôraz najmä na prvej prízvučnej slabike
 - **emfáza** – expresívny dôraz – uplatňuje sa tu citový (emocionálny) prvok; nenápadne sa predlžujú hlásky
- **intenzita hlasu** (sila hlasu) – spolu s tempom reči vytvárajú dynamiku rečového prejavu

TÓNOVÁ modulácia reči

- **melódia** – aj od nej závisí zrozumiteľnosť prejavu; poznáme 3 druhy:
 - uspokojivá končiaca melódia (kadencia) – v oznamovacích vetách a dopĺňacích otázkach
 - najvyšší tón je na opytovacom slove
 - neuspokojivá končiaca melódia (antikadencia) – v zisťovacích otázkach (áno - nie otázky)
 - najvyšší tón je na poslednej slabike posledného slova
 - neuspokojivá nekončiaca melódia (semikadencia) – v súvetiach na konci prvej vety
 - rovnomerný priebeh melódie, naznačuje pokračovanie
- **hlasový register** (výška hlasu) – vzniká nasadením hlasu do istej výšky; ide o prirodzený neuvedomelý spôsob reči, ale možno ho využiť aj funkčne (napr. na odlišenie výpovedí postáv pri umeleckom texte)

11. Vysvetlite systém slovenských hlások:

- hláska – definícia pojmu
- rozdelenie – samohlásky (dlhé, krátke) + spoluhlásky (tvrdé, mäkké, obojaké, znelé, neznelé)

HLÁSKA – najmenšia zvuková jednotka

→ **SAMOHLÁSKY**

- definujeme ich ako tóny, znelézvuky
- hlasivky kmitajú a výdychový prúd je voľný
- samohláskové skupiny sa vyslovujú splývavo

- **krátke** – a, ä, e, i, o, u
- **dlhé** – á, é, í, ó, ú

→ **DVOHLÁSKY**

- definujeme ich ako spojenie dvoch samohlások
- majú slabikotvornú funkciu
- vyslovujú sa v jednej slabike a splývavo
- vnímame ich všetky ako dlhé a stúpavé
- **ia, ie, iu, ô**
- chyby: *zreteľná výslovnosť j, predĺžovanie druhej samohlásky, rozklad dvojhlasiky, problém s ô*

→ **SPOLUHLÁSKY**

- definujeme ich ako šumy
- vznikajú nárazom výdychového prúdu na rôzne prekážky
- členíme ich podľa rôznych kritérií:

– podľa vplyvu na pravopis i – y

- **tvrdé** – d, t, n, l, k, g, h, ch
- **mäkké** – d', t', ň, ľ, c, č, š, dz, dž, ž, j
- **obojaké** – b, m, p, r, s, v, z, f

– podľa znelosti:

- **znelé párové** – b, d, d', g, dz, dž, z, ž, h, v
- **neznelé párové** – p, t, t', k, c, č, s, š, ch, f
- **Znelé nepárové** – m, n, ň, l, ľ, r, r', j

12. Vysvetlite základné princípy pravopisu slovenského jazyka:

- fonematický, morfematický, etymologický, gramatický

→ FONEMATICKÝ princíp slovenského pravopisu

- **fonéma** – zvuková jednotka, ktorá je schopná rozlíšiť význam alebo tvar slova
- **fonematický princíp** je založený na tom, že určitá *fonéma alebo hláska sa píše jedným a tým istým písmenom*, ALE!
napr. dvojice písmen vo vnútri slabík – dz, dž, ch označujú iba jednu fonému (napr. **ch**ata), avšak pri ich stretnutí na hraniciach slabík nejde o jednu fonému, ale o stretnutie dvoch foném a dvoch písmen (napr. viac-**h**lasný)

→ MORFEMATICKÝ princíp slovenského pravopisu

- **morféma** – najmenšia časť slova, ktorá nesie význam
- **morfematický princíp** je založený na tom, že *sa zachováva pôvodná podoba morfémy bez ohľadu na výslovnosť* (v písme sa nerešpektuje znelostné spodobovanie)
- zároveň sa dodržiava jednotné písanie spoluhlásky vo všetkých tvaroch slova a jeho odvođeninách
napr. v slove platiť sa spoluhláska t v písanej podobe vždy zachováva, bez ohľadu na to, či za ňou nasleduje znelá (platca) alebo znelá (platba) spoluhláska

→ ETYMOLOGICKÝ princíp slovenského pravopisu

- **etymologický (historický) princíp** sa týka *písania slov domáceho aj cudzieho pôvodu*
- ide o písanie podľa stavu v staršom jazyku alebo pri prevzatých slovách cudzieho pôvodu podľa stavu v cudzích jazykoch – uplatňovanie a osvojenie si tohto princípu je zložitá, pretože nevychádza zo súčasného jazyka
- tento princíp sa uplatňuje aj pri písaní slov cudzieho pôvodu, ktoré si v našom jazyku ponechali pôvodnú pravopisnú podobu
- pravopisne zdomácnené slová sa píše v zhode s ustálenou slovenskou výslovnosťou, napr. džús

→ GRAMATICKÝ princíp slovenského pravopisu

- gramatický princíp je založený na využití písmen na rozlišovanie tvarov, napr. písmená y/ý a i/í sa používajú na rozlíšenie tvarov N singuláru a N plurálu prídavných mien vzoru pekný (princíp sa neuplatňuje pri vzore cudzí)

13. Charakterizujte slovnú zásobu jazyka:

- slovná zásoba ako systém
- slovo – lexikálny + gramatický význam
- triedenie slov: podľa lexikálneho významu, podľa vzťahu medzi nimi, podľa vonkajšej podoby, podľa počtu slov potrebných na vyjadrenie jedného významu

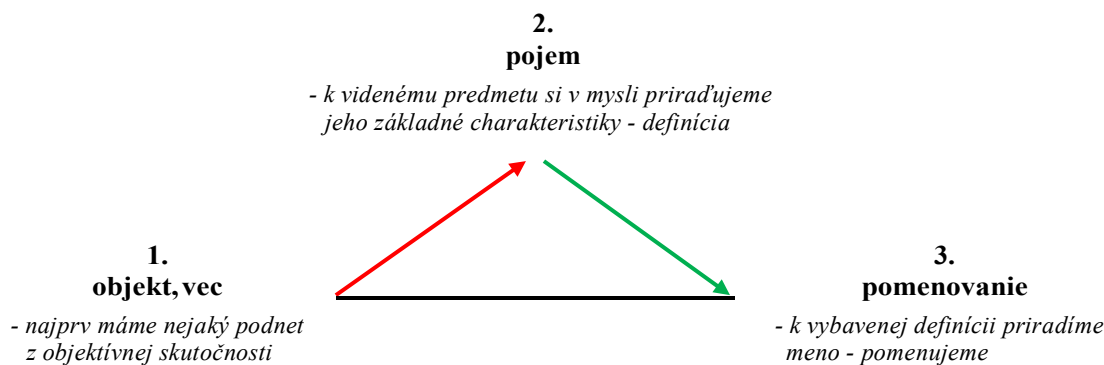
SLOVNÁ ZÁSoba (lexika)

- „súhrn všetkých slov v jazyku“
- otvorený súbor jedno a viacslovných pomenovaní, ktoré slúžia na vyjadrenie mimojazykovej skutočnosti
- lexikológia – jazykovedná disciplína, ktorá skúma slovnú zásobu súčasného jazyka

SLOVO – skupina hlások s istým významom (lexikálny význam + gramatický význam = úplný význam slova);

- univerzálna jednotka jazyka

LEXIKÁLNY VÝZNAM SLOVA = vecný obsah slova, ktorý označuje jav skutočnosti; vzniká v procese, ktorý symbolizuje sémantický trojuholník (sémantika – veda o významoch)

GRAMATICKÝ VÝZNAM SLOVA = schopnosť slova vyjadrovať gramatické kategórie

Triedenie slov na základe:

- a) **lexikálneho významu:** **jednovýznamové** – pomenúvajú len jednu skutočnosť; označujú práve jeden význam
viacvýznamové – pomenúvajú viacero skutočností; majú viacero významov
 – *polysémia* – mnohoznačnosť slov
 – rozlišujeme *prvotný význam* a *odvodný/druhotný význam*
- b) **významových súvislostí:** **synonymá** – rovnoznačné slová
 – majú rôznu formu, ale rovnaký alebo podobný význam
 – rozlišujeme *úplné synonymá* a *čiastočné synonymá*
 – tvoria synonymické rady (*plakať* – *revať* – *nariekať*)
antonymá – (opozitá); protikladné slová; slová s opačným významom, (*bledý* – *tmavý*)
- c) **vonkajšej podoby (formy):** **homonymá** – rovnozvučné slová, (*koruna*)
 – zvuková zhoda je náhodná, bez vonkajšej alebo vnútornej súvislosti
- d) **počtu slov:**

jednoslovné pomenovania – jeden lexikálny význam sa pomenúva jedným slovom

viacslovné pomenovania – jeden lexikálny význam sa pomenúva viacerými slovami

- **ustálené slovné spojenia** – pomenúvajú jeden lexikálny význam ako celok

- **združené pomenovania** (termíny)
- **frazologizmy** (ustálené slovné spojenia s obrazným významom ... *vzal nohy na plecía*)
- **idiomy** (nemôžeme ich rozdeliť z významovej ani z formálnej stránky ... *od buka-do buka*)
- **príslovia** (vyplýva z nich ponaučenie), **porekadlá** (hodnotiace výroky), **pranostiky**
-

prirovnania (sú založené na podobnosti)

14. Vysvetlite dynamiku slovnej zásoby:

- jadro slovnej zásoby
- okraj slovnej zásoby – zastarané slová (historizmy + archaizmy), neologizmy, prenášanie významu

JADRO SLOVNEJ ZÁSoby – najmenej sa mení
– má pomalý vývoj
– nájdeme tu najstaršie slová

OKRAJ SLOVNEJ ZÁSoby – dynamický
– odohrávajú sa tu všetky zmeny slovnej zásoby

- **zastarané slová** – nepoužívajú sa; dostali sa na okraj slovnej zásoby
 - **archaizmy** – slová, ktoré už bežne nepoužívame, pretože v procese vývinu jazyka sa začali využívať iné
napr. sklep – obchod
 - **historizmy** – slová, ktoré kedysi pomenúvali predmety a javy, ktoré dnes už neexistujú
napr. dereš
- **neologizmy** – novovzniknuté slová, ktoré pomenúvajú nové predmety a javy vzniknuté spoločenským vývojom
 - často sú to slová prebraté z cudzieho jazyka
napr. hamburger

Niekedy slovo zostáva v slovnej zásobe, ale mení sa jeho význam: rozširuje sa, zužuje sa, alebo sa celkom zmení. Základným spôsobom na obohacovanie významu slov je **prenášanie významu na základe**:

- **vonkajšej podobnosti** (zebra – čiernobiele pruhy a prechod pre chodcov)
- **vnútornej príbuznosti** (kúpiť si Hviezdoslava – knihu)

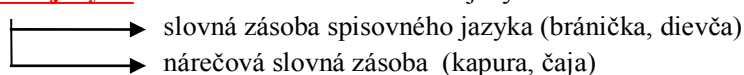
15. Zdôvodnite členenie slovnéj zásoby:

- podľa geografického a sociálneho používania: slovná zásoba národného jazyka (spisovná, nárečia)
individuálna slovná zásoba (aktívna, pasívna)
- podľa štylistického hľadiska: bezpríznačkové
príznačkové (obsah, pôvod, spisovnosť, dobovosť, expresívnosť)

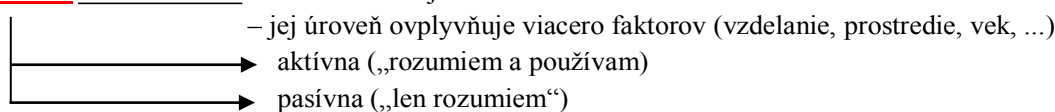
Slovná zásoba je dynamická a neustále podlieha zmenám, čo je dôvod, prečo dodnes nie je v slovenskej jazykovede jednotné kritérium na členenie slov v rámci slovnéj zásoby. Tiež je to spôsobené aj tým, že jedno slovo môžeme niekedy zaradiť do viacerých skupín. Najčastejšie sa slovná zásoba člení:

I. podľa geografického a sociálneho používania

1. slovná zásoba národného jazyka – slovná zásoba konkrétneho jazyka

2. individuálna slovná zásoba – slovná zásoba jednotlivca

II. podľa štylistického hľadiska

1. bezpríznačkové slová – (nociónálne); všeobecne použiteľné; tvoria jadro slovnéj zásoby

2. príznačkové slová – (emocionálne); sú príznačkové pre konkrétne štýly; použiteľné v konkrétnej situácii

→ *podľa obsahu*

- **termíny** – odborné slová a názvy, **kancelarizmy** – slová administratívnych textov, **publicizmy** – žurnalizmy
- **hovorové slová** – používajú sa v bežnej súkromnej komunikácii
- **knížne slová** – slová literárnych diel, písomných prejavov a **básnické slová**

→ *podľa pôvodu*

- **domáce slová** – majú pôvod v slovenskom jazyku
- **cudzí slová** – **zdomácnené** – prispôsobili sa slovenskej jazykovej norme
– **medzinárodné** – internacionalizmy – zachovávajú si svoju podobu

→ *podľa spisovnosti*

- **spisovné slová** – sú kodifikované v normatívnych príručkách
- **nispisovné slová** – **nárečové** – dialektizmy
– **slangové** – jazyk sociálnej skupiny
– **profesionalizmy** – jazyk profesijnej skupiny
– **argot** – jazyk s prvkami utajenia; je spojený najmä s nelegálnymi aktivitami

→ *podľa dobovosti*

- **neologizmy** – nové slová
- **zastarané** – **archaizmy** – slová, ktoré už bežne nepoužívame, pretože v procese vývinu jazyka sa začali využívať iné
– **historizmy** – slová, ktoré kedysi pomenovali predmety a javy, ktoré dnes už neexistujú

→ *podľa expresívnosti*

- **kladný postoj** – **zdrobneniny**
– **eufemizmy** – zjemňujúce slová
– **hypokoristiká** – lichotivé maznavé slová
- **záporný postoj** – **pejoratíva** – hanlivé slová
– **augmentatíva** – zväčšeniny
– **dysfemizmy** – zhoršujúce výrazy
– **vulgarizmy** – hrubé, neslušné slová v rozpore s etikou

16. Charakterizuje podstatu tvorenia slov: - slovotvorná štruktúra slova - slovotvorné postupy

Jedným z najdôležitejších spôsobov obohacovania slovnej zásoby je **tvorenie slov**.

Náuka o tvorení slov - jazykovedná disciplína, ktorá sa zaoberá spôsobom tvorenia slov.

SLOVOTVORNÝ POSTUP je spôsob tvorenia nových slov :

- a) odvodzovaním
- b) skladaním
- c) kombináciou odvodzovania a skladania
- d) skracovaním

SLOVOTVORNÁ ŠTRUKTÚRA SLOVA

a) odvodzovanie - z hľadiska tvorenia slov odvodzovaním v každom slove vyčleňujeme:

slovotvorný základ – časť slova, ktorá je totožná s tvarovým základom a je nositeľom lexikálneho významu (napr. **škol-a**)

+

slovotvorný formant – časť odvodeného slova, ktorá sa pripája k slovotvornému základu a významovo alebo funkčne ho mení či modifikuje; novovytvorené slovo má význam iba ako celok

- **slovotvorná prípona** – **sulfix** - (napr. **chod-ec**)
- **slovotvorná predpona** – **prefix** - (napr. **proti-hráč**)
- **kombinácia predpony a prípony** – **konfix** - (napr. **bez-charakter-ný**)

=

binárna štruktúra slova

b) skladanie - spojenie dvoch alebo viacerých slov

c) kombinácia odvodzovania a skladania

d) skracovanie – spôsob tvorenia slov zo skrátených častí skracovaných slov, pričom lexikálny význam slov sa nemení

- **administratívne skratky** – vyslovujú sa neskrátene
 - za nimi sa vždy píše bodka
 - (resp. - *respektíve*)
- **iniciálové skratky** – slovo zložené zo začiatkových písmen viacslovného pomenovania
 - (SR – Slovenská republika)
- **skratkové slová** – spojenie začiatkových hlások alebo slabík (takéto slová aj skloňujeme)
 - (TANAP – Tatranský národný park)
- **ustálené značky** – vyslovujú sa neskrátene
 - píšú sa bez bodky
 - (km – kilometer)

17. Charakterizujte ohybné slovné druhy: - vymenovanie, definícia + vlastnosti - hľadanie + určovanie v texte

1. PODSTATNÉ MENÁ - pomenúvajú osoby, zvieratá a veci

- **ohybný slovný druh – skloňujeme ich; plnovýznamový slovný druh;** má vetnočlenskú platnosť
- **konkrétne** (*ruka*) / **abstraktné** (*radosť, pohľad*)
- **všeobecné** (*žiak, pes*) / **vlastné** (*Jano, Alpy*)
- **hromadné** (*lístie, riad*) / **látkové** (*voda, sneh, cukor*) / **pomnožné** (*nožnice, nohavice*)

Základné skloňovacie vzory:

- mužský rod** – *chlap, hrdina* - životné
– *dub, stroj* - neživotné
– *kuli*

ZVIERACIE PODSTATNÉ MENÁ

- v jednotnom čísle podľa vzoru *chlap*
- v množnom čísle podľa vzoru *dub* alebo *stroj*
ALE ! *pes, vlk* a *vták* majú alternatívne skloňovanie *psy/vlky/vtáky* – *psi/ vlci/ vtáci*
- ! pozor pri spájaní s prídavným menom – *pekné psy/vlky/vtáci ... pekní psi/vlci/vtáci*
- ! pri pomenovaní osoby (zosobnení) aj v množnom čísle použijeme životné vzory (*psi, vlci*)
- ! pri prirovnávaní ľudí k zvieratám sa v množnom čísle používajú neživotné vzory (*krutí ako psy*)

ženský rod – *žena, ulica, dlaň, kosť, gazdina*

! pozor pri skloňovaní slova *pani* !

– keď stojí samostatne – skloňuje sa

stredný rod – *mesto, srdce, vysvedčenie, dievča*

– ak sa podstatné meno *pani* spája s nejakým menom – neskoňuje sa

2. PRÍDAVNÉ MENÁ - vyjadrujú vlastnosti podstatných mien

- **ohybný slovný druh – skloňujeme ich; plnovýznamový slovný druh;** má vetnočlenskú platnosť
- **vlastnostné – akostné** (*dobrý*) / **vzťahové** (*kovový*)
privlastňovacie - (*synov, matkin, ...*)

STUPŇOVANIE:

(len pri akostných)

- **pravidelné** – nemení sa základ slova (*smelý – smelší – najsmelší*)
- **nepravidelné** – mení sa základ slova (*dobrý – lepší – najlepší*)

1. stupeň – pozitív – základný tvar slova

2. stupeň – komparatív – základný tvar slova + prípona „- ší / - šia / - šie / - ejší / - ejšia / - ejšie“

3. stupeň – superlatív – predpona „naj“ + základný tvar slova + prípona „- ší / - šia / ...“

ROD: mužský, ženský, stredný

ČÍSLO: singulár, plurál

PÁD: N, G, D, A, L, I

} na základe zhody preberajú tieto gramatické kategórie od podstatného mena

Základné skloňovacie vzory: *pekný/-á/-é, cudzí/-ia/-ie, pávi/-ia/-ie, otcov/-a/-o*

3. ZÁMENÁ - zastupujú prídavné a podstatné mená

- **ohybný slovný druh – skloňujeme ich; plnovýznamový slovný druh;** má vetnočlenskú platnosť
- **osobné – základné** (*ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony*) – skloňujú sa
privlastňovacie (*môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich, ...*) – sú nesklonné
- **zvratné – základné** (*seba/sa*)
privlastňovacie (*svoj*)
- **ukazovacie** – (*ten, tá, to, tí, tento, ...*)
– často sa stávajú vatovými slovami (poukazujú na našu neistotu alebo nepripravenosť – *oná, onaký, ...*)
- **opytovacie** – rozlišujeme zámena – *aký* (vlastnosť) a *ktorý* (určenie)
napr. Aké pohoria sú a Slovensku? - sopečné, vysoké, ... Ktoré pohoria sú na Slovensku? – Vysoké Tatry, ...
- **vzťahné** – (*kto, čo, ktorý, či, ...*)
– „opytovacie bez otáznika“, napr. *Kto pôjde? Viem kto.*
- **vymedzovacie** – (*sám, samý, každý, ...*) ! *každý* má iba jednotné číslo *každý muž – všetci muži*
! *samý/í* má aj množné číslo *V triede sú sami chlapci. – Na ulici bol samý chlapec.*
- **neurčité** – (*dakto, niečo, ...*)

ROD: rodové zámena (*ktorý, aká, to, ...*), bezrodové zámena (*ja, ty, my, ...*)

ČÍSLO: singulár, plurál

PÁD: N, G, D, A, L, I

Základné skloňovacie vzory:

- vzory prídavných mien: *pekný, cudzí*

! pozor na *MOJIM* (plurál, datív) / *MOJÍM* (singulár, inštrumentál)

- **môj** – samostatné skloňovanie

! **PREŇ** (neživotné) - **PREŇHO** / **PRE NEHO** (životné) !

4. ČÍSLOVKY - vyjadrujú počet osôb, zvierat a vecí, ...

- **ohybný slovný druh** – **skloňujeme ich** (okrem výnimiek); **plnovýznamový slovný druh**; má vetnočlenskú platnosť

- **základné** (*jeden, štyri, ...*)
- **skupinové** (*dvoje, štvoro, ...*)
- **radové** (*prvý, štvrtý, ...*)
- **druhovú** (*dvojaký, štvoraký, ...*)
- **násobné** (*dvakrát, dva razy, ...*)
- **zlomkové** (*tretina, polovica, ...*)

určité – vyjadrujú presný počet
neurčité – pomenúvajú nepresný počet

ROD: mužský, ženský, stredný

ČÍSLO: singulár, plurál

PÁD: N, G, D, A, L, I

Základné skloňovacie vzory:

- **päť** – pre číslovky 5-99
- **pekný** – pre radové a druhové číslovky
- **cudzí** – pre radové číslovky
- **osobitné skloňovanie** – 1, 2, 3, 4
- **žena** – miliarda
- **dub** – milión
- **stoj** – tisíc
- **mesto** – sto

! PRAVOPIS !

- na poštové poukážky sa číslovka píše vždy celá spolu
- základný tvar číslovky sa píše spolu
- v zložitých prípadoch oddeľujeme tisícky, stovky, desiatky
- spolu sa píše slová ako: dvojročný, päťdňový, dvakrát, ...
- od 21 vyššie: dvadsiati štyria muži – dvadsiatich štyroch dvadsiaty druhý muž – dvadsiatym druhým

5. SLOVESÁ - vyjadrujú dej a činnosti

- **ohybný slovný druh** – **časujeme ich**; **plnovýznamový slovný druh**; má vetnočlenskú platnosť

Tvary slovesa: - **určitý** – vieme určiť všetky gramatické kategórie

neurčitý – nevieme určiť gramatické kategórie

- neurčitok (*volať*)
- prechodník (*volajúci*)
- činné prídavné príslovce (*volajúci*)
- činné prídavné príslovce minulého času (*privolaší*)
- trpné prídavné príslovce (*volaní*)
- slovesné podstatné meno (*volanie*)

- **jednoduchý** – je tvorený iba jedným slovom

zložený – je tvorený z viacerých slov

- **ZVRATNÉ slovesá** – ich súčasťou je vždy zvrtné zámeno sa; zložený tvar vždy chápeme ako jedno sloveso !

- **NEZVRATNÉ slovesá** – súčasťou ich tvaru nie je zvrtné zámeno sa

PLNOVÝZNAMOVÉ – samy o sebe vyjadrujú nejaký dej alebo stav

1. činnostné – vyjadrujú činnosť, dej; (*Mama pečie koláč.*)

a) predmetové – majú vo vete vyjadrený predmet; (*čítať knihu*)

- **prechodné slovesá** – stojí pri nich priamy predmet; (*čítať knihu*)
- **neprechodné slovesá** – stojí pri nich nepriamy predmet; (*hovorí o prírode*)

b) bezpredmetové – vyjadrujú činnosť, ktorá zasahuje subjekt; (*Jano beží.*)

2. stavové – vyjadrujú stav, v ktorom sa niekto alebo niečo nachádza; (*Otec starne.*)

NEPLNOVÝZNAMOVÉ – samy nemajú úplný lexikálny význam, ten nadobudnú až v spojení s plnovýznamovým slovesom

- **modálne slovesá** – vyjadrujú vôľu, chuť, chcenie, schopnosť alebo nevyhnutnosť vykonať dej (*chcieť, môcť, musieť, ...*)
- **frázové slovesá** – vyjadrujú jednotlivé fázy priebehu deja (*začínať, prestávať, ...*)
- **sponové slovesá** – vyjadrujú v spojení s plnovýznamovým slovesom jeho platnosť ako stavu (*stane sa lekárom, ...*)
- **limitné slovesá** – v spojení s neurčitkom plnovýznamového slovesa vyjadrujú hraničný stav, ktorý sa nedosiahne (*mala ho poraziť, ...*)

ČÍSLO: singulár, plurál

ČAS: minulý, prítomný, budúci

SPÔSOB: oznamovací, rozkazovací, podmieňovací

ROD: činný - predmet vykonáva dej

trpný - predmet je dejom zasiahnutý – opisne (*Dom je stavaný.*), zvrtné (*Dom sa stavia.*)

VID: nedokonavý (budem), dokonavý

18. Charakterizuje neohybné slovné druhy: - vymenovanie - definícia + vlastnosti - hľadanie + určovanie v texte

6. PRÍSLOVKY - vyjadrujú okolnosti alebo vlastnosti slovesného deja, prídavných mien alebo iných prísloviak

- **neohybný slovný druh; plnovýznamový slovný druh;** má vetnočlenskú platnosť

- **miesta** (*dole, hore, ...*) **kde?**
- **času** (*včera, dnes, ...*) **kedy?**
- **spôsobu** (*zle, dobre, ...*) **ako?**
- **príčiny** (*preto, zato, ...*) **prečo?**

STUPŇOVANIE: dajú sa stupňovať príslovky spôsobu, ktoré vznikli z akostných prídavných mien

↔ **pravidelné** – nemení sa základ slova
nepravidelné – mení sa základ slova

1. **stupeň** – pozitív – základný tvar slova
2. **stupeň** – komparatív – základný tvar slova + prípona „-šie / -ejšie“
3. **stupeň** – superlatív – predpona „naj“ + základný tvar slova + prípona „-šie / -ejšie“

7. PREDLOŽKY - vyjadrujú dej a činnosti

- **neohybný slovný druh; neplnovýznamový slovný druh;** nemá vetnočlenskú platnosť

- *podľa pôvodu* - **prvotné** – nemôžu byť iným slovným druhom (*pred, po, pri, s ...*)
- **druhotné** – v prvom význame sú to príslovky či častice, alebo pochádzajú z iného slovného druhu (*okolo, hore, ...*)
- *podľa zloženia* - **jednoduché** – jedna predložka (*s, k, do, ...*)
- **zložené** – zložené z viacerých predložiek (*popod, popred, namiesto, ...*)

Väzba s pádmi: napr. *s, so* – viažu sa s inštrumentálom
z, zo – viažu sa s genitívom

8. SPOJKY - spájajú vetné členy vo vete alebo vety v súvetí

- **neohybný slovný druh; neplnovýznamový slovný druh;** nemá vetnočlenskú platnosť

- **prirad'ovacie** – spájajú rovnocenné slová alebo vety

- **zlučovacie** (*a, i, aj, ani, či, ...*)
- **stupňovacie** (*ba, ba aj, nielen, ale aj, ...*)
- **odporovacie** (*ale, no, ...*)
- **vylučovacie** (*alebo, buď, ...*)
- **dôvodové** (*ved', však, aj tak, ...*)
- **dôsledkové** (*preto, zato, tak, potom, ...*)

- **podrad'ovacie**

- **vlastné** (*keď, aby, že, ...*)
- **spájacie výrazy** – „vz'ťažné zámená“, ktoré spájajú vedľajšiu vetu v podrad'ovacom súvetí (*kto, ktorý, či, aký, ...*)

9. ČASTICE - slová, ktorými hovoriaci nadväzuje na známy text/situáciu, pričom vyjadruje svoj postoj k tomu, o čom hovorí

- **neohybný slovný druh; neplnovýznamový slovný druh;** nemá vetnočlenskú platnosť

- **uvádzacie** – stoja pred slovom, ku ktorému hovoriaci vyjadruje postoj

- **pripájacie** (*no, i, a, ale – A so mnou to neskúsiš?*)
- **pobádacie** (*kiež, aby – Aby si nezaspala!*)

- **vytyčovacie** – stoja na začiatku vety a vyjadrujú postoj k celej výpovedi

- **vysvetľovacie** (*aspoň, ako, ...*)
- **hodnotiace** – (*asi, sotva, ...*)
- **zdôrazňovacie** – (*áno, najmä, predovšetkým, ...*)

10. CITOSLOVCA - slová, ktoré vyjadrujú city, vôľu alebo napodobňujú zvuky

- **neohybný slovný druh; neplnovýznamový slovný druh;** zvyčajne nemá vetnočlenskú platnosť, ale môže ju mať v úlohe slovesného prísudku

- *podľa toho, čo vyjadrujú* - **vlastné** – vyjadrujú emócie (*au, fuj, ach ...*) a vôľu (*hajde!, ahoj, ...*)
- **zvukomalebné** – napodobňujú zvuky (*kvá, mú, tik-tak, ...*)

- *podľa pôvodu* - **prvotné** – môžu byť len citoslovcom (*faj, juj, och, ach, ...*)
- **druhotné** – utvorené zo sloviac (*hybaj, ...*) alebo z podstatných mien (*beda, ...*)

19. Vysvetlite jednotlivé druhy expresívnych syntaktických konštrukcií:

- apoziopéza, proziopéza, prerývaná výpoveď, vytýčený vetný člen, pripojený vetný člen, osamostatnený vetný člen, elipsa, parentéza - definícia
- hľadanie + určovanie v texte

APOZIOPEZA – nedokončená, prerušená výpoveď (*Chcel som prísť, ale ...*)

PROZIOPEZA – vynecháva sa v nej začiatok výpovede (*brý deň!, ... si myslím, že ...*)

PRERÝVANÁ VÝPOVEĎ – (... a ja som si myslela, že ... a on tiež ... a teraz som takto ostala)

VYTÝČENÝ VETNÝ ČLEN – zdôrazňuje predchádzajúce slovo (*Jahody, tie si dám.*)

PRIPOJENÝ VETNÝ ČLEN – k ukončenej výpovedi sa pridá ďalší výraz (*Chodím rada do kina, ale len na komédie.*)

OSAMOSTATNENÝ VETNÝ ČLEN – vzniká vyňatím z vety a postavením ako dodatok k vete (*Prekvapil si ma. Nemilo*)

ELIPSA – výpustka – neúplná výpoveď, ktorá vzniká vypustením niektorej časti výpovede (*Mne kofolu.*)

PARENTÉZA – vsuvka – vyjadruje autorov postoj alebo ho spresňuje (*Ty si, ako vidím, rozhodnutá.*)

20. Štylistické vlastnosti viet podľa členitosti.

JEDNOČLENNÁ - neobsahuje podmet a prísudok, iba vetný základ

- **slovesná** – vetný základ je vyjadrený slovesom (*Sneží.*)
- **menná** – vetný základ nie je vyjadrený slovesom (*Prirodzene.*)

DVOJČLENNÁ - obsahuje podmet a prísudok

- **úplná** – podmet má vyjadrený (*Peter nepríde.*)
- **neúplná** – podmet je zamlčaný (*Prídem.*)

21. Vysvetlite pojmy jazykový štýl a štýlotvorné činitele:

- definícia jazykového štýlu
- funkčné jazykové štýly – subjektívne, subjektívno-objektívne, objektívne
- štýlotvorné činitele – subjektívne, objektívne – téma, funkcia prejavu, komunikačná situácia, forma, adresát, pripravenosť

JAZYKOVÝ ŠTÝL – cieľavedomý výber jazykových prostriedkov; využívanie jazykových prostriedkov v konkrétnom jazykovom prejave
– na základe funkcie jazykového prejavu rozlišujeme tieto základné jazykové štýly:

SUBJEKTÍVNE jazykové štýly

- **HOVOROVÝ štýl** – ústny štýl súkromnej komunikácie; je charakteristický spontánnosťou a nepripravenosťou
Znaky: súkromnosť, stručnosť, expresivnosť, nie je vopred pripravovaný
Výrazové prostriedky: nárečové, slangové, nespisovné, citovo zafarbené slová, vety často nedokončené
Uplatnenie: v rodinnom prostredí, medzi priateľmi
Slohové útvary: *ústne útvary* (rozprávanie, dialógy, telefonický rozhovor, ...), *písomné útvary* (súkromný list, sms, e-mail, pohľadnica, ...)
- **UMELECKÝ štýl** – písomný štýl; uplatňuje sa v komunikácii slovenského umenia, pri písaní básní
– veľkú úlohu zohráva **osobnosť autora (subjektívne štýlotvorné činitele)**
Znaky: subjektívnosť, expresivnosť, situovanosť, zážitkovosť, mnohoznačnosť, prítomnosť autora, verejnosť, písomnosť, oficiálnosť, monologickosť, neprítomnosť adresáta, metaforickosť
Výrazové prostriedky: poetizmy, obrazné pomenovania (metafory, personifikácie, metonymie, prirôvania, básnické prívlastky)
Žánre: epické – novela, povesť, epos, legenda, báj, bájka, rozprávka, poviedka, román, umelecké rozprávanie, balada;
lyrické – pieseň, báseň, óda, hymna, elégia (žalospev), sonet; dramatické – tragédia, komédia, činohra, fraška
Funkcia: komunikatívna (dorozumievacia) a estetická

OBJEKTÍVNE jazykové štýly

- **NÁUČNÝ štýl** – štýl verejnej vedeckej komunikácie, sprostredkuje odborné informácie a vedecké poznatky
Znaky: verejnosť, písomnosť, monologickosť, oficiálnosť, neprítomnosť adresáta, spisovnosť, presnosť, objektívnosť, zreteľnosť, vecnosť, odbornosť, pojmovosť, monotematickosť
Výrazové prostriedky: spisovné slová, termíny
Žánre: výkladové – monografia, dizertácia, štúdiá, odborný článok, situčné – referát, koreferát, prednáška, diskusný príspevok, debatný príspevok, polemický príspevok, opisné – charakteristika literárnej postavy, recenzia, posudok, kritika, pracovný návod, náučný opis
Funkcia: komunikatívna (odborno-dorozumievacia)
- **ADMINISTRATÍVNY štýl** – písomný štýl verejnej úradnej komunikácie
Znaky: vecnosť, knižnosť, stručnosť, adresnosť, neutrálnosť
Výrazové prostriedky: odborné a knižné, trpné prídavné, ustálené frázy, citovo nezafarbené
Uplatnenie: v úradnom styku
Slohové útvary: úradný list, žiadosť, pozvánka, oznam, zápisnica, objednávka, životopis, vysvedčenie, podací lístok, ...

SUBJEKTÍVNO-OBJEKTÍVNE jazykové štýly

- **PUBLICISTICKÝ štýl** – uplatňuje sa v žurnalistickej komunikácii; má nielen informovať, ale aj presvedčať, poučovať a zaujať
Znaky: písomnosť, verejnosť, informatívnosť, variabilnosť, aktuálnosť
Výrazové prostriedky: žurnalizmy, kliše – často používané slovné zvraty
Uplatnenie: v tlači, v rozhlase, v televízii, je určený pre širokú verejnosť
Slohové útvary: správa, referát, interview, reportáž, fejtón, recenzia, oznámenie, úvodník, komentár, ...
- **REČNÍCKY štýl** – štýl ústnej komunikácie; používa sa v rétorike, patrí medzi najstaršie funkčné jazykové štýly
Znaky: objektívnosť, presvedčivosť, púťavosť, variabilnosť, zážitkovosť, pojmovosť, dvojpolovosť, verejnosť
Výrazové prostriedky: stylisticky príznačné, zafarbené a emocionálne slová, homonymá, synonymá, antonymá, obrazné pomenovania, anafora (opakovanie na začiatku), epanastrofa (opakovanie na konci), mimojazykové prostriedky
Žánre: agitačné – agitačný prejav, obžaloba, obhajoba, diplomatická reč, politická reč; náučné – prednáška, referát, koreferát, diskusia, polemika, kázeň; príležitostné – privítací, otvárací, pozdravný, slávnostný, sobášny, pohrebný prejav; výzva, rozkaz, prípitok
Funkcia: presvedčovacia a propagačná

Faktory, ktoré ovplyvňujú výber výrazových prostriedkov v istej komunikačnej situácii sa nazývajú **ŠTÝLOTVORNÉ ČINITELE**.

Členia sa na:

SUBJEKTÍVNE štýlotvorné činitele - sú typické pre autora prejavu

- ✓ **povahové črty autora, jeho návyky a záľuby, temperament, citové založenie, psychický stav**
- ✓ **biologické faktory** (napr. pohlavie, vek)
- ✓ **dosiahnuté vzdelanie**
- ✓ **jazykové a komunikačné schopnosti**

OBJEKTÍVNE štýlotvorné činitele - sú nezávislé od autora textu

- ✓ **téma** – predmet prejavu
- ✓ **funkcia prejavu** – cieľ prejavu; základnou funkciou je komunikatívna
- ✓ **komunikačná situácia** – prostredie v ktorom prejav vzniká (verejný alebo súkromný, mestský alebo dedinský, školský, ...)
- ✓ **adresát** – osoba, ktorej je prejav určený; môže byť: **prítomný** (v čase prejavu je v priamom kontakte s autorom prejavu)
nepítomný (nepriamy alebo len potenciálny kontakt medzi autorom a adresátom)

- ✓ **miera pripravenosti** – to znamená, či je napr. téma prejavu vopred daná alebo ide o improvizáciu; či je prejav pripravený alebo nie; ...

22. Vysvetlite podstatu umeleckého jazykového štýlu:

- charakter / vlastnosti s použitím štýlotvorných činiteľov
- výrazové prostriedky
- žánre – epické, lyrické, dramatické
- znaky umeleckého jazykového štýlu v texte

UMELECKÝ JAZYKOVÝ ŠTÝL

- umelecké texty majú najčastejšie písomnú podobu
- uplatňuje sa v komunikácii slovenského umenia, pri písaní básní
- je určený širokej verejnosti; medzi autorom a prijímateľom (čitateľom) je oficiálny, neosobný vzťah
- veľkú úlohu zohráva **osobnosť autora (subjektívne štýlotvorné činitele)**

Výrazové prostriedky:

- ✓ poetizmy
- ✓ obrazné pomenovania (metafory, personifikácie, metonymie, prirovnania, básnické prívlastky)

Žánre: **epické** – novela, povest', epos, legenda, báj, bájka, rozprávka, poviedka, román, umelecké rozprávanie, balada
lyrické – pieseň, báseň, óda, hymna, elégia (žalospev), sonet
dramatické – tragédia, komédia, činohra, fraška

Znaky:

- subjektívnosť
- expresívnosť
- situovanosť
- zážitkovosť
- mnohoznačnosť
- prítomnosť autora
- verejnosť
- písomnosť
- oficiálnosť
- monologickosť
- neprítomnosť adresáta
- metaforickosť

Funkcia: **komunikatívna (dorozumievacia)** a **estetická**

23. Vysvetlite podstatu rečníckeho štýlu:

- charakter / vlastnosti s použitím štýlotvorných činiteľov
- výrazové prostriedky
- žánre – rozdelenie + príklady
- znaky rečníckeho jazykového štýlu v texte

REČNÍCKY JAZYKOVÝ ŠTÝL

- štýl ústnej komunikácie; používa sa v rétorike
- patrí medzi najstaršie funkčné jazykové štýly (spolu s hovorovým štýlom)
- má **subjektívno-objektívny charakter**

Výrazové prostriedky:

- ✓ stylisticky príznakové slová, stylisticky zafarbené a emocionálne slová
- ✓ homonymá, synonymá, antonymá, obrazné pomenovania (metafory, personifikácie, metonymie, prirovnania, básnické prívlastky); anafora (opakovanie na začiatku), epanastrofa (opakovanie na konci), mimojazykové prostriedky (gestá, mimika, intonácia, tempo reči)

Žánre: **agitačné** – agitačný prejav, obžaloba, obhajoba, diplomatická reč, politická reč

náučné – prednáška, referát, koreferát, diskusia, polemika, kázeň

príležitostné – privítací, otvárací, pozdravný, slávnostný, sobášny, pohrebný prejav; výzva, rozkaz, prípitok

Znaky:

- objektívnosť
- presvedčivosť
- pútavosť
- variabilnosť
- zážitkovosť
- pojmovosť
- dvojpólovosť (vecnosť – obraznosť, monologickosť – dialogickosť, písomnosť – ústnosť, oficiálnosť – neoficiálnosť)
- verejnosť
- monologickosť
- pôsobivosť

Funkcia: **presvedčovací** a **propagačná**

24. Vysvetlite základné znaky náučného štýlu:

- charakter / vlastnosti s použitím štýlotvorných činiteľov
- výrazové prostriedky
- argumentácia
- teoreticko-náučný a populárno-náučný štýl
- žánre – rozdelenie + príklady

NÁUČNÝ JAZYKOVÝ ŠTÝL

- štýl verejnej vedeckej komunikácie
- sprostredkuje odborné informácie a vedecké poznatky
- má **objektívny charakter**

Výrazové prostriedky:

- ✓ spisovné slová
- ✓ termíny

Člení sa podľa toho, komu sú náučné texty určené, na:

TEORETICKÝ NÁUČNÝ ŠTÝL – (vyšší náučný štýl) – texty písané týmto štýlom sú určené odborníkom

POPULÁRNO-NÁUČNÝ ŠTÝL – texty napísané týmto štýlom odborník adresuje širšej verejnosti; sprostredkúva už známe, ale aj nové poznatky jednoduchšou formou; prevládajú domáce termíny; neznáme termíny sa vysvetľujú, uvádza sa množstvo príkladov

Žánre: **výkladové** – monografia, dizertácia, štúdiá, odborný článok

situačné – referát, koreferát, prednáška, diskusný príspevok, debatný príspevok, polemický príspevok

opisné – charakteristika literárnej postavy, recenzia, posudok, kritika, pracovný návod, náučný opis

Znaky:

- verejnosť
- písomnosť
- monologickosť
- oficiálnosť
- neprítomnosť adresáta
- spisovnosť
- presnosť
- objektívnosť
- zreteľnosť
- vecnosť
- odbornosť
- pojmovosť
- monotematickosť

Funkcia: **komunikatívna (odborno-dorozumievacia)**

ARGUMENTÁCIA – je základom všetkých náučných výkladových textov

- jej cieľom je presvedčiť protivníka pomocou racionálnych prostriedkov
- je to odôvodňovanie pravdivosti či správnosti tvrdenia
- je založená na vzťahu podpory medzi premisami a záverom

RACIONÁLNA ARGUMENTÁCIA – je založená na objektivite

IRACIONÁLNA ARGUMENTÁCIA – emotívna – pôsobí na zmysly, city

Chyby a nedostatky argumentácie – vznikajú pri nepresnom vyjadrovaní; pri vyvodzovaní dôsledku

SOFISTIKA – vedomé, zámerné a úmyselné chyby argumentácie (hlavne v spore)

25. Vysvetlite základné znaky publicistického štýlu:

- charakter / vlastnosti s použitím štýlotvorných činiteľov
- výrazové prostriedky
- publicistika a spravodajstvo
- žánre – rozdelenie + príklady

PUBLICISTICKÝ JAZYKOVÝ ŠTÝL

- štýl verejného styku
- používané sú v masmédiách (najčastejšie v tlačných médiách)
- cieľom je vyhľadávať a spracúvať informácie o aktuálnych spoločenských javoch a presvedčanie adresáta
- má **objektívny charakter**

Výrazové prostriedky:

- ✓ neutrálne slová
- ✓ expresívne slová, obrazné pomenovania, hovorové slová
- ✓ publicizmy, multiverbizácia, cudzie slová, neologizmy, klišé

Člení sa na:

SPRAVODAJSTVO – hlavnou úlohou je vecne, faktograficky a aktuálne informovať verejnosť; založené na faktoch
PUBLICISTIKA – hlavnou úlohou je zobraziť dané fakty pestro, pútavo a obrazne, aby adresáta presvedčili a ovplyvnili; založená na názore o faktoch

Žánre: **spravodajské** – jednoduchá správa, rozšírená správa, riport, interview, oznámenie, komuniké, inzerát, plagát
analytické – komentár, posudok, recenzia, kritika, diskusia, polemika, debata, karikatúra, pamflet
beletristické – fejtón, reportáž, črta, stĺpček, blog, feature, kritika

Znaky:

- objektívnosť
- presvedčivosť
- pútavosť
- variabilnosť
- zážitkovosť
- pojmovosť
- dvojpólovosť (vecnosť – obraznosť, monologickosť – dialogickosť, písomnosť – ústnosť, oficiálnosť – neoficiálnosť)
- verejnosť

Funkcia: **komunikatívna, presvedčovacia, informačná, získavacia, ovplyvňovacia**

26. Vysvetlite základné znaky opisného slohového postupu:

- cieľ opisného slohového postupu
- znaky
- opis ako základný útvar + jednotlivé žánre
- ukážky – určiť žánre, znaky

OPISNÝ SLOHOVÝ POSTUP

- slúži na vymenovanie znakov a vlastností osoby, veci alebo činnosti, na priblíženie niečoho alebo niekoho
- prevládajú menné slovné druhy
- znaky a vlastnosti sa vymenúvajú v istom poradí
- uplatňuje sa v hovorovom, náučnom a umeleckom štýle

CIEĽ: **vymenovať znaky a vlastnosti**

Znaky:

- ✓ subjektívnosť
- ✓ nadčasovosť
- ✓ výpočet faktov

OPIS – základný slohový útvar opisného slohového postupu, ale často sa vyskytuje aj v rámci ostatných slohových postupov

*Druhy opisu: podľa toho, čo sa opisuje: **opis osoby, opis veci, opis pracovného postupu, charakteristika***
*podľa povahy opísaného predmetu a spôsobu spracovania témy: **statický opis, dynamický opis***
*podľa zaradenia do jazykových štýlov: **jednoduchý opis v hovorenom štýle***
odborný opis v náučnom štýle
umelecký, náladový opis v umeleckom štýle

27. Vysvetlite základné znaky charakteristiky ako žánru opisného slohového postupu:

- charakteristika ako útvar opisného slohového postupu
- definícia/znaky
- žánre – druhy charakteristiky

CHARAKTERISTIKA – druh opisu, ktorý vymenúva charakteristické, základné, podstatné a typické črty a znaky
– rozlišujeme:

- a) **vonkajšia** (opísanie telesných vlastností), **vnútorná** (opísanie povahových a duševných vlastností)
- b) **objektívna** (autor nezainteresovane vymenúva vlastnosti), **subjektívna** (autor hodnotí vlastnosti svojim pohľadom)
karikatúra (zveličenie niektorých vlastností, využíva humor)
- c) **priama** (bezprostredné vymenúvanie vlastností), **nepriama** (vlastnosti charakterizovanej osoby vyplývajú z jej konania)
- d) **individuálna** (charakteristika jednej osoby), **skupinová** (charakteristika skupiny ľudí)
- e) **administratívna** (vyskytuje sa vo forme posudkov), **umelecká** (v umeleckom štýle, využíva obrazové prostriedky)
- f) **porovnávací** (autor porovnáva vlastnosti dvoch a viacerých osôb)
- g) **autocharakteristika** (autor opisuje svoje vlastné vlastnosti)

28. Charakterizuje rozprávaci slohový postup:

- cieľ rozprávacieho slohového postupu
- znaky
- rozprávanie ako základný útvar + jednotlivé žánre

ROZPRÁVACÍ SLOHOVÝ POSTUP

- slúži na tvorbu alebo reprodukciu skutočného či fiktívneho príbehu
- prevládajú činnostné slovesá
- uplatňuje sa v hovorovom, umeleckom a publicistickom štýle

CIEĽ: **podat' príbeh**

Znaky:

- ✓ subjektívnosť
- ✓ aktualizovanosť
- ✓ textová viazanosť
- ✓ logicko-príčinné vzťahy

ROZPRÁVANIE – základný slohový útvar rozprávacieho slohového postupu; podáva dej alebo príbeh

Druhy rozprávania:

jednoduché rozprávanie – je založené na aktuálnom a jedinečnom príbehu, ktorý sa odohráva v čase a priestore
– autor dodržiava prirodzenú časovú postupnosť

umelecké rozprávanie (dramatické) – príbeh sa odohráva vo fiktívnom čase a priestore;

- časová následnosť sa nedodržiava – autor môže použiť:

expozíciu (úvodný opis prostredia a postáv),

retrospektívu (pohľad naspäť),

in medias res (vpadnutie priamo do deja) využíva dramatické stupňovanie zápletky

- využíva umelecké prostriedky

- typická je dynamickosť (podporujú ju plnovýznamové slovesá)

29. Vysvetlite podstatu výkladu ako žánru výkladového slohového postupu:

- cieľ výkladového slohového postupu
- znaky
- uplatnenie
- výklad ako základný útvar
- vedecký a populárno-náučný

VÝKLADOVÝ SLOHOVÝ POSTUP

- slúži na objektívne vysvetlenie toho, ako niečo vzniklo, na čo je určené, ako ovplyvňuje veci okolo seba a pod.
- dôležitá je vnútorná logika
- uplatňuje sa v náučnom, publicistickom a rečníckom štýle

CIEĽ: objektívne vysvetliť

Znaky:

- ✓ objektívnosť
- ✓ nadčasovosť
- ✓ textová viazanosť
- ✓ logicko-príčinné vzťahy

VÝKLAD – základný slohový útvar výkladového slohového postupu; cieľom je objektívne vysvetliť problematiku, jav

Druhy výkladu:

vedecký výklad – náučný žáner, v ktorom sa autor snaží prezentovať výsledky vlastného vedeckého výskumu tak, aby adresáta presvedčil pomocou svojich argumentov a dôkazov

populárno-náučný výklad – autor sa snaží sprostredkovať výsledky vedeckého bádania širšiemu okruhu záujemcov, s cieľom poučiť a oboznámiť ich s novými poznatkami a trendmi v danom odbore

30. Vysvetlite podstatu úvahy ako žánru výkladového/úvahového slohového postupu:

- cieľ úvahového slohového postupu
- znaky
- uplatnenie
- porovnanie s výkladom

ÚVAHOVÝ SLOHOVÝ POSTUP

- slúži na vyjadrenie vlastného názoru na daný problém
- uplatňuje sa vo všetkých funkčných jazykových štýloch

CIEĽ: **vyjadriť vlastný názor**

Znaky:

- ✓ subjektívnosť
- ✓ nadčasovosť
- ✓ textová viazanosť
- ✓ logicko-príčinné vzťahy

ÚVAHA – autor na základe všeobecne známych poznatkov podáva a rozvádza svoj osobný postoj

Rozdiel medzi úvahou a výkladom: spočíva najmä v tom, že základom výkladu je objektívna analýza vedeckých faktov či problémov, zatiaľ čo základom úvahy je z nového subjektívneho hľadiska osvetlenie známeho problému